

**ARCHEOLOGISCHE WAARNEMINGEN
IN DE RIJKSSTRAATWEG IN UBBERGEN**

Carmen Harmsen
Willem Kuppens

met een bijdrage van

Arjan den Braven

© 2011 Gemeente Nijmegen, Bureau Archeologie en Monumenten

Archeologische waarnemingen in de Rijksstraatweg in Ubbergen

C. Harmsen & W.J.A. Kuppens, met een bijdrage van J.A. den Braven

Vormgeving: R.M.H.C. Mols

Tekstredactie: H. van Enckevort

In opdracht van: gemeente Ubbergen

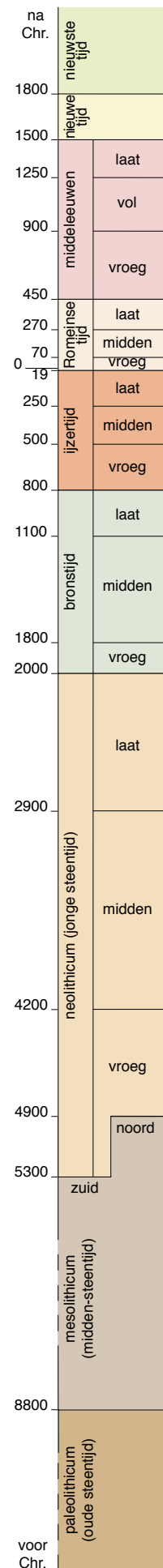
Autorisatie: H. van Enckevort

Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j°, het besluit van 29 juni 1974, St.b. 351, zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1985, St.b. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 882, 1180 AW Amstelveen).

Voor het overnemen van gedeelte(n) van deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

De Gemeente Nijmegen aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

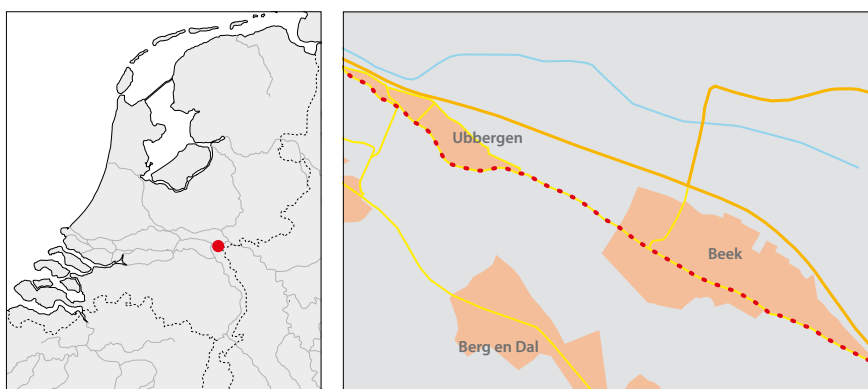
No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means, without the written permission from the publisher.

ARCHEOLOGISCHE WAARNEMINGEN IN DE RIJKSSTRAATWEG IN UBBERGEN

1 INLEIDING

Tussen 27 oktober 2008 en 10 mei 2010 zijn tijdens werkzaamheden in de Rijksweg in Beek en in Ubbergen door Bureau Archeologie en Monumenten van de gemeente Nijmegen (BAMN) in opdracht van de gemeente Ubbergen op een aantal momenten archeologische waarnemingen verricht. De Rijksweg is over de gehele lengte voorzien van regenwateropvang en -afvoer. Deze werkzaamheden hebben doorgaans plaatsgevonden langs de zuidzijde van de weg. Tevens is het deel van de Rijksweg tussen de aansluiting met de Parallelweg in Ubbergen en de Lindestraat in Beek voorzien van nieuwe riolering (deels aparte buizen voor vuil water en hemelwater) in het hart van de weg. De riolwerkzaamheden waren inclusief het vervangen van opvang- en afvoersystemen van hemelwater (goten, straatkolken, aansluitingen op straatriool), evenals het vervangen van huisaansluitingen. Deze werkzaamheden zijn niet dieper gegaan dan 80 cm beneden het maaiveld en hebben daardoor geen relevante archeologische informatie opgeleverd. Daarom zijn deze werkzaamheden in dit rapport buiten beschouwing gelaten.

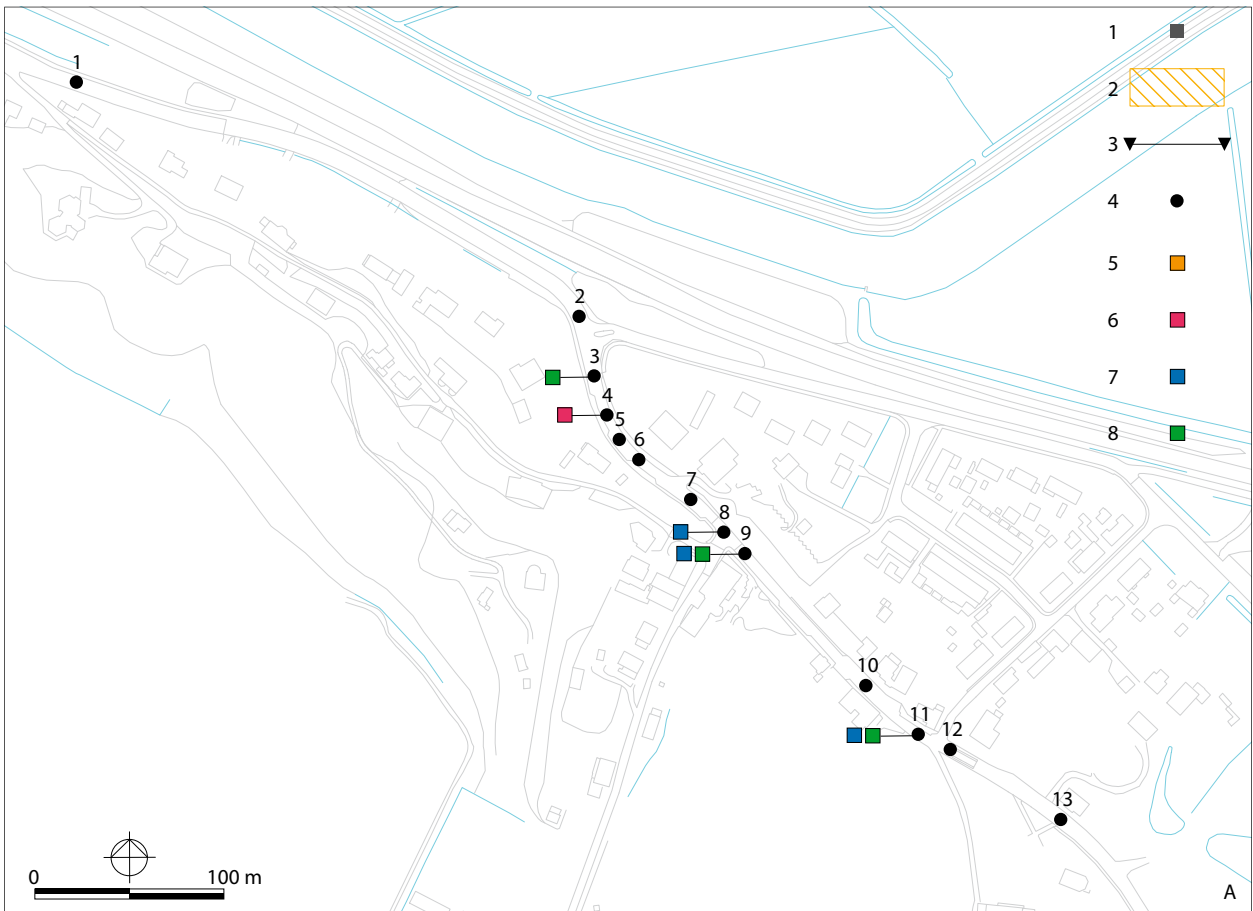
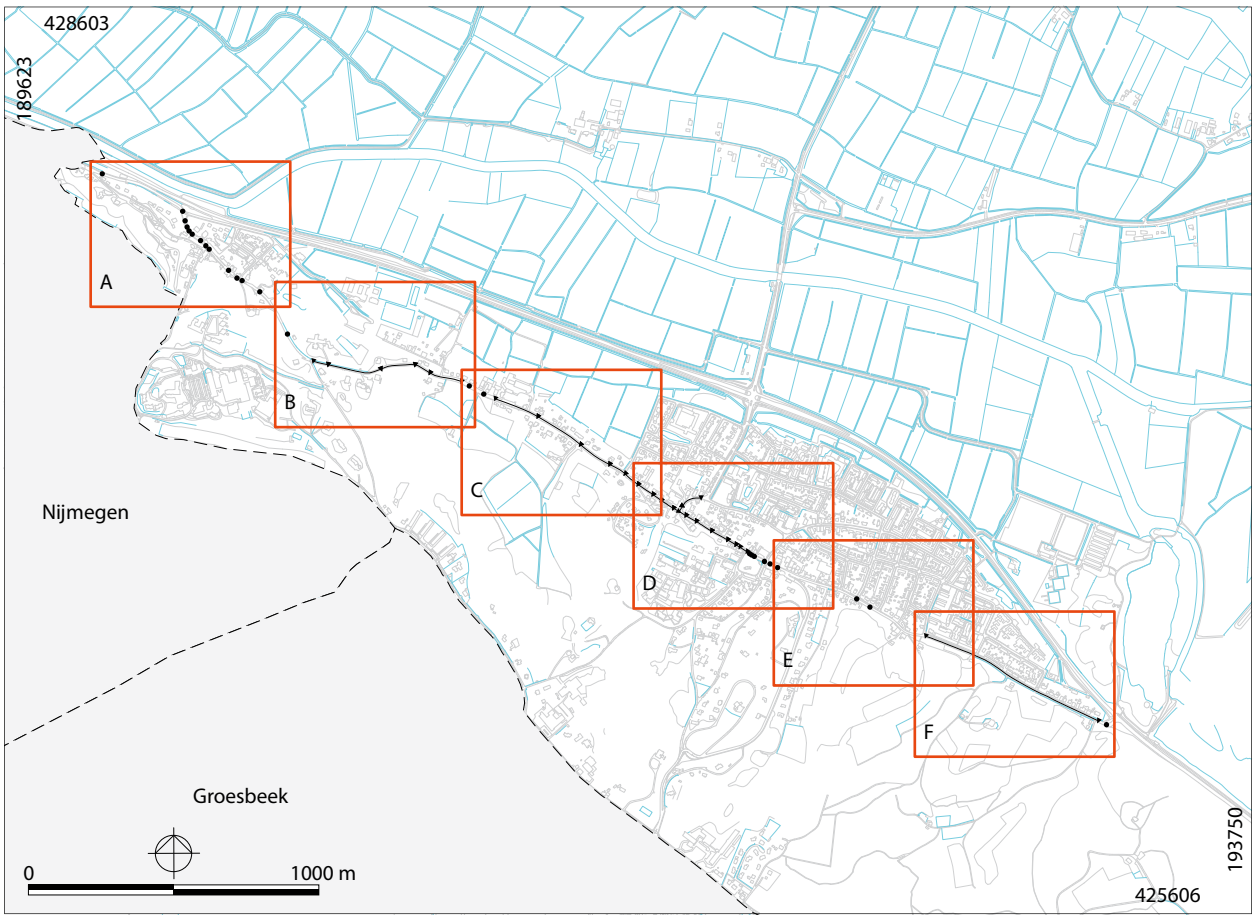

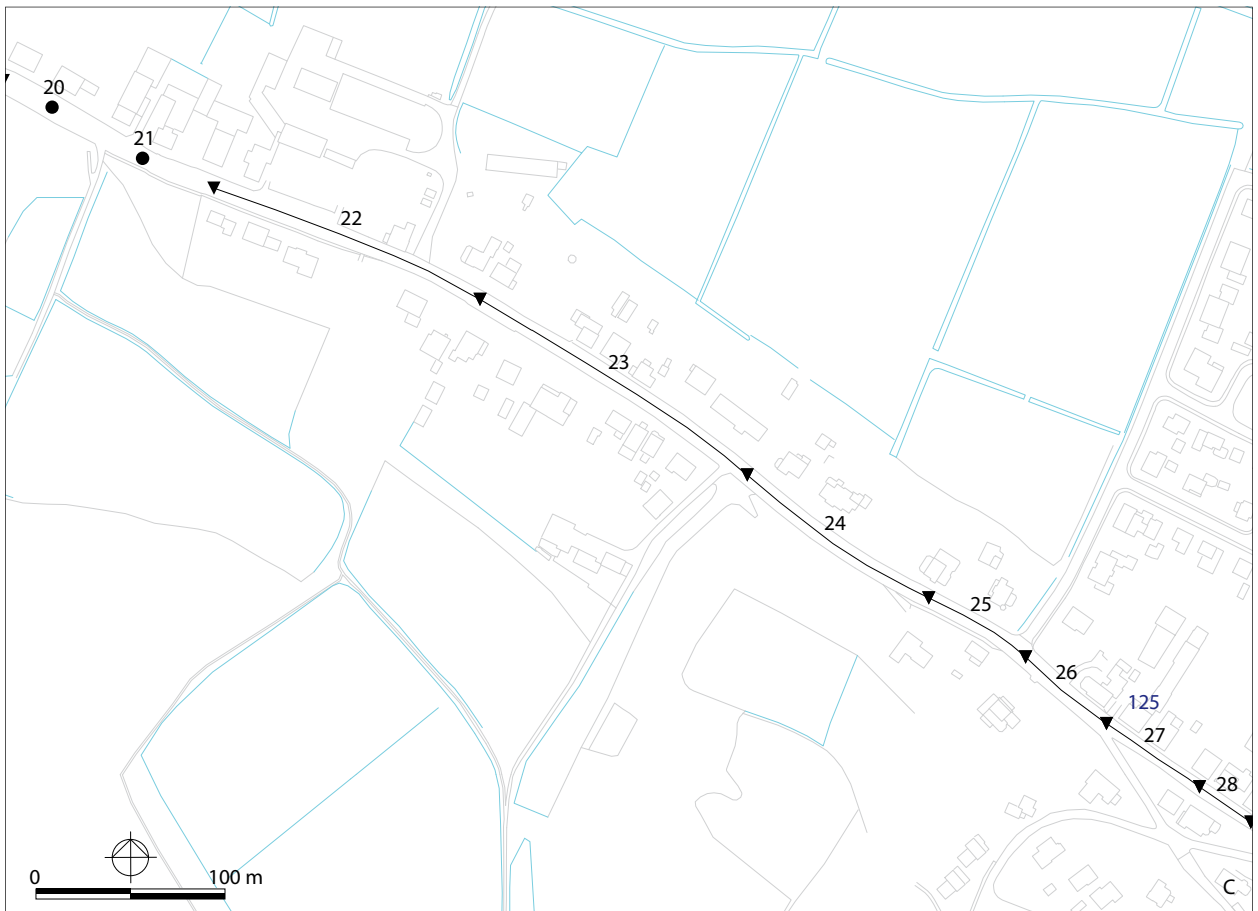
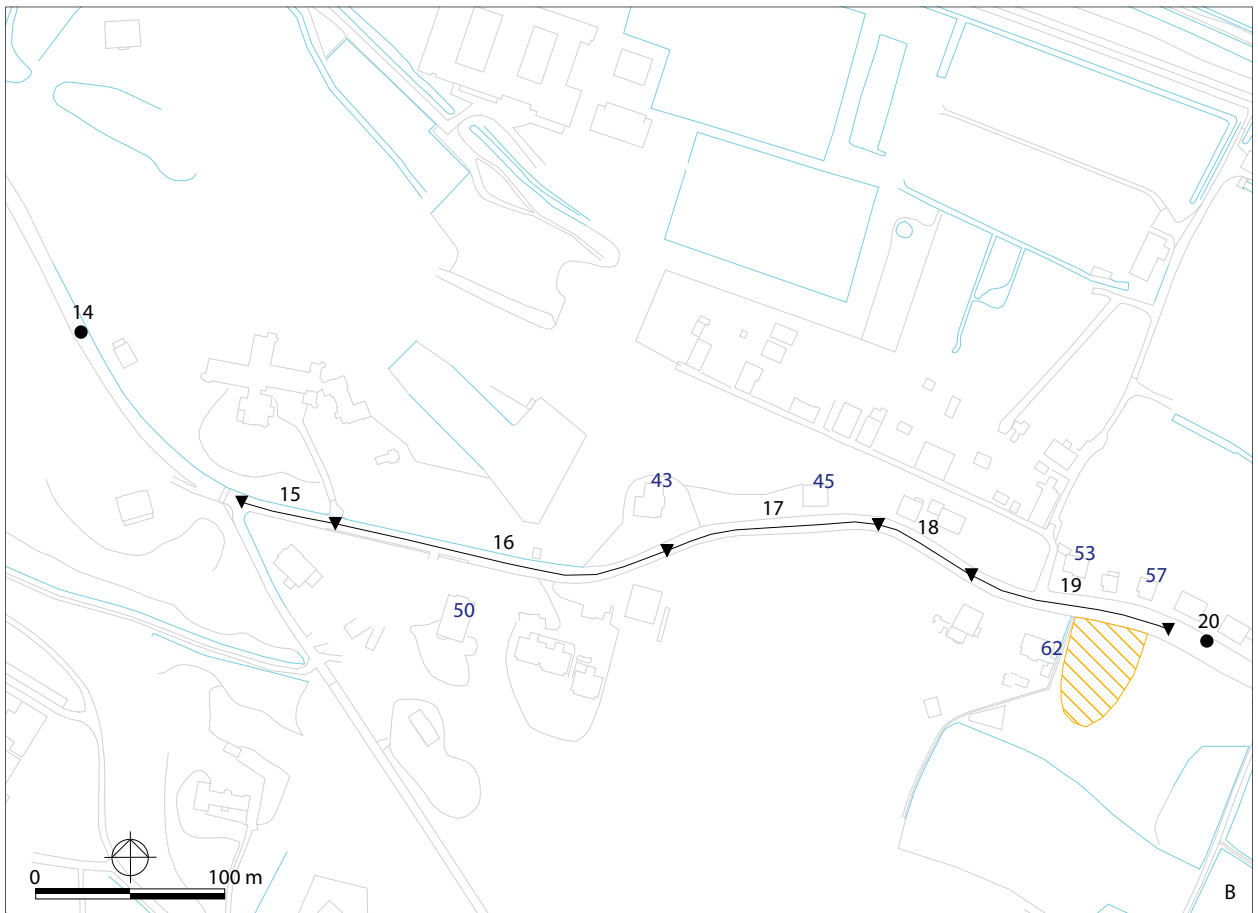
Figuur 1. De locatie van het onderzoeksgebied.

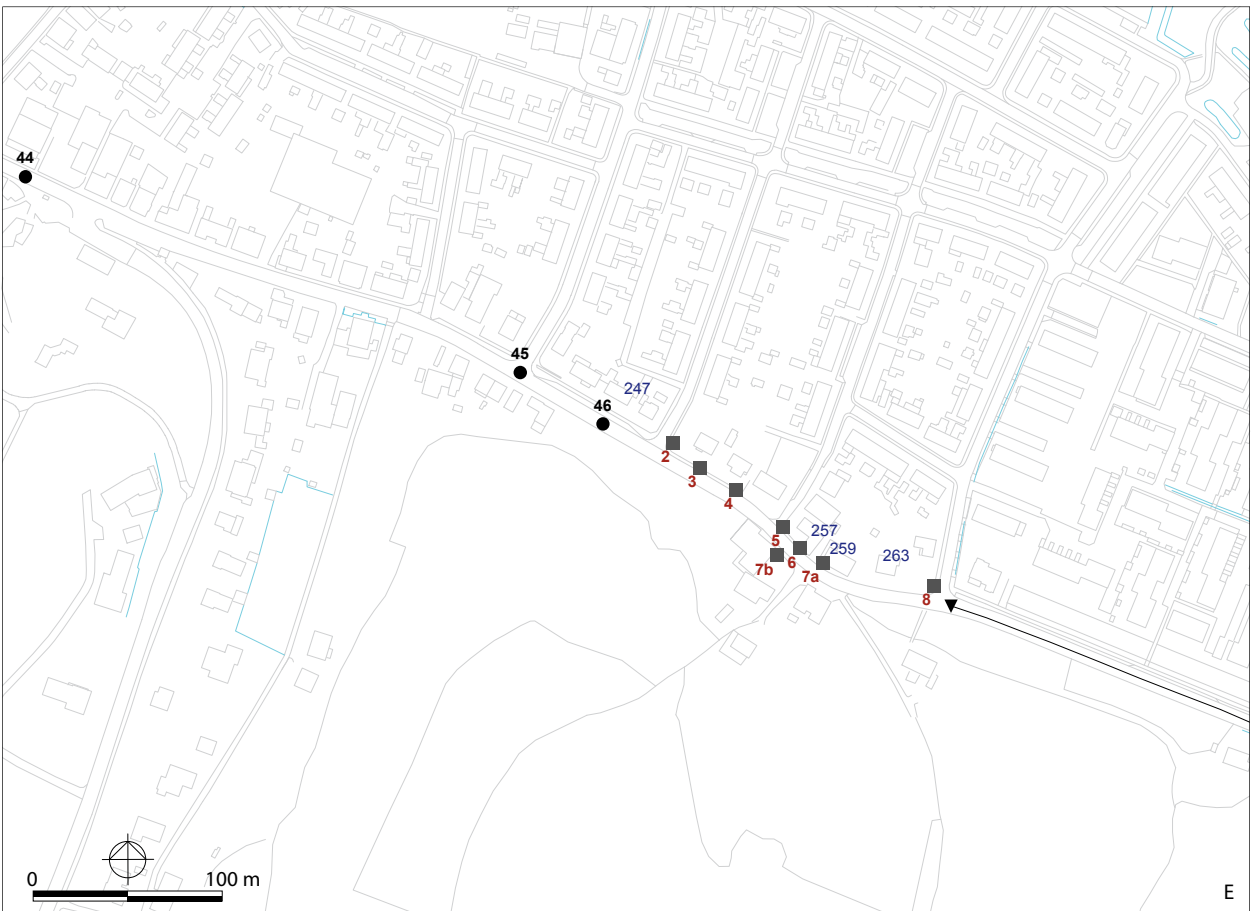
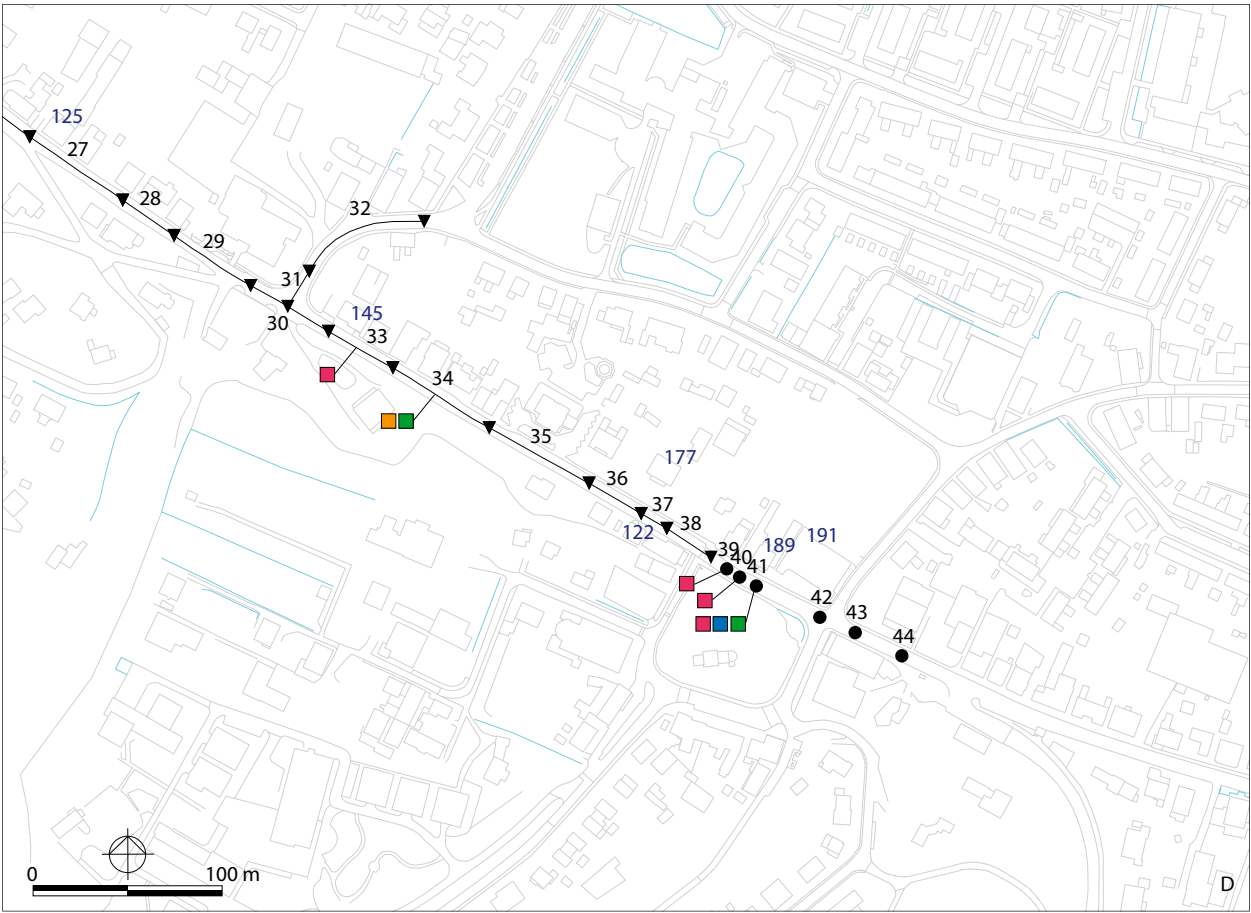
RM

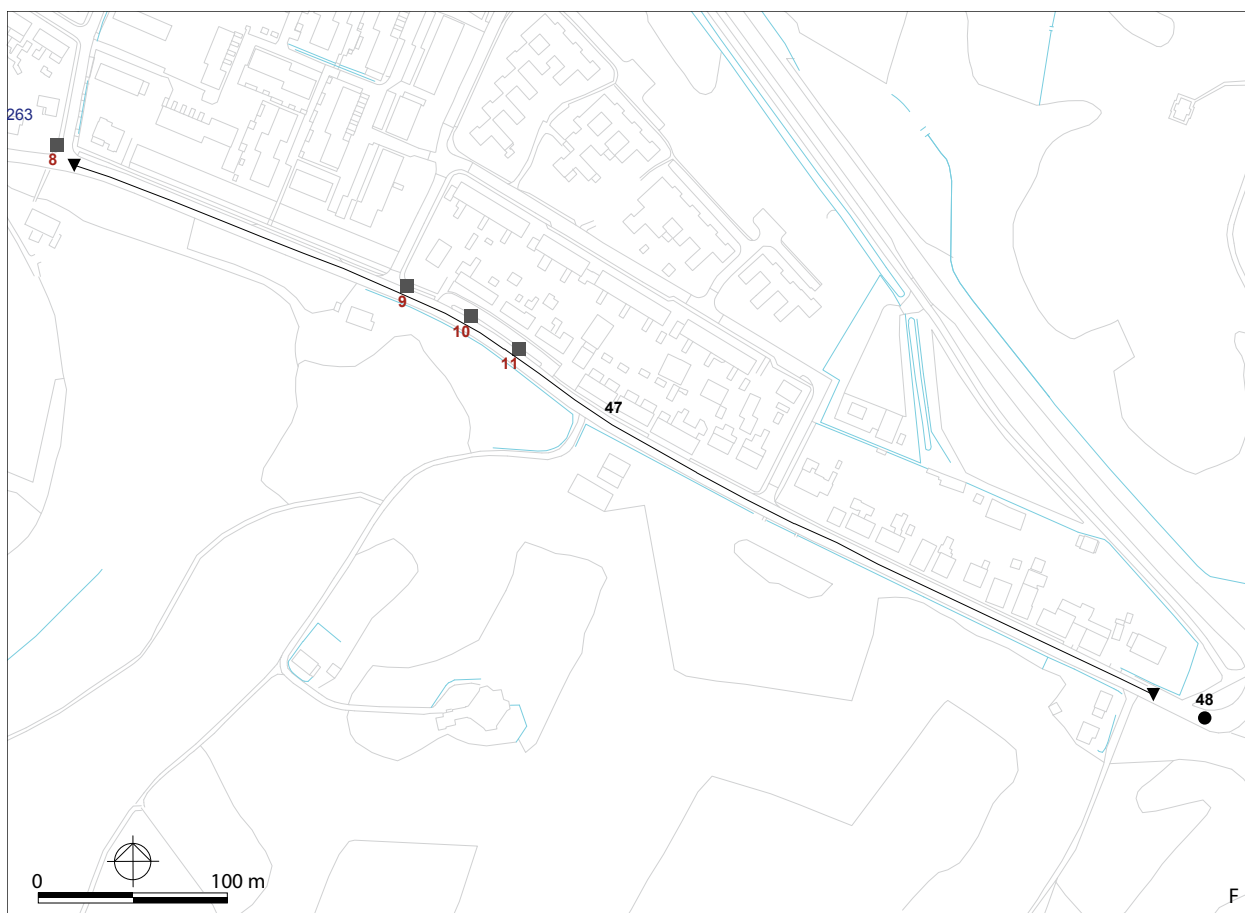
1.1 Administratieve gegevens

Provincie:	Gelderland
Gemeente:	Ubbergen
Plaats:	Beek en Ubbergen
Toponiem:	Rijksweg
Kaartblad:	40D
RD-coördinaten:	189.915/428.060; 193.280/426.250
Bevoegd gezag:	gemeente Ubbergen, contactpersoon M. Jetten
Opdrachtgever:	gemeente Ubbergen, contactpersoon D. Raaijmakers
Projectverantwoordelijke:	H. van Enckevort
Projectcode:	Ry3
Soort onderzoek:	archeologische waarneming
Archis2-onderzoeks- meldingsnummer:	46282

Figuur 2. Overzicht van de onderzoekslocatie. 1 grenssteen, 2 leemgroeve?, 3 waarnemingslocatie (tracé), 4 waarnemingslocatie, 5 vondsten uit de late bronstijd/ijzertijd, 6 vondsten uit de Romeinse tijd, 7 vondsten uit de middeleeuwen, 8 vondsten uit de nieuwe tijd. TW

Complex en ABR-codering:	nederzetting onbepaald (NX), infrastructuur weg (IWEG).
Periode(n):	Romeinse tijd (ROM), middeleeuwen (ME), nieuwe tijd (NT)
Geomorfologische context:	stuwwallhelling
Hoogte maaiveld:	variërend tussen ca. 12 en 40 m +NAP
Maximale diepte onderzoek:	ca. 4,5 m -mv
Uitvoering van het veldwerk:	27 oktober 2008 – 10 mei 2010
Veldteam:	Roel Hoek (senior-veldtechnicus), Willem Kuppens
Coördinatie werkzaamheden:	Kees Brok
Beheer en plaats documentatie:	Bureau Archeologie en Monumenten gemeente Nijmegen

1.2 Historische achtergrond van het gebied en vooronderzoek

Voor de gehele Rijksstraatweg geldt een middelmatige archeologische verwachting.¹ Het enige onderzoek in de Rijksstraatweg zelf is een proefsleuvenonderzoek uit 2005 en 2006.² Hierbij zijn in 2005 op een plek lagen waargenomen die restanten van een oudere voorganger van de weg zouden kunnen zijn. Bij gebrek aan vondstmateriaal is de meest specifieke datering die aan deze oude weg kan worden gegeven midden-Romeins of jonger. In de proefsleuven uit 2006 zijn deze lagen niet aangetroffen. Wel is Romeins bouwmateriaal en aardewerk, en aardewerk uit de middeleeuwen en nieuwe tijd gevonden.

Waarnemingen uit de directe omgeving van de Rijksstraatweg leveren een tamelijk divers beeld op. Een losse vondst van een neolithische bijl is een van de weinige

¹ Willemse 2005, kaartbijlage 1.

² Diepeveen & Zee 2010.

vondsten die van voor de ijzertijd dateren. Ten westen van het Wijlerbergmeer, boven de meest oostelijke punt van de Rijksstraatweg, bevindt zich het archeologisch monument Smorenhoek op een oude oeverwal.³ Hier zijn vooral bewoningssporen uit de ijzertijd en Romeinse tijd gevonden. In mindere mate zijn er ook sporen aanwezig uit het mesolithicum of neolithicum en uit de late middeleeuwen.

Bij een opgraving uitgevoerd door BAMN in het centrum van Beek aan de Waterstraat, ca. 50 meter ten noorden van de Rijksstraatweg, zijn sporen vanaf de vroege ijzertijd aangetroffen. Die plek is in de daarop volgende perioden niet altijd even intensief bewoond geweest maar er is sprake van continue menselijke aanwezigheid in de omgeving. Er zijn aanwijzingen dat er in de ijzertijd, de Romeinse tijd en in de middeleeuwen (11^e–13^e eeuw) daadwerkelijk sprake is geweest van bewoning op deze locatie. Daarnaast is een ruime hoeveelheid vondsten uit de Romeinse tijd, late middeleeuwen en nieuwe tijd aangetroffen.⁴

Overige waarnemingen rond de Rijksstraatweg betreffen vooral vondsten uit de Romeinse tijd, in het bijzonder in of nabij de bebouwde kom van Beek maar ook aan het westelijke beginpunt van de weg in Ubbergen. Deze laatste waarnemingen hebben vooral te maken met de nabij gelegen legerplaats op het Kops Plateau. Een van de waarnemingen in Beek betreft een Romeinse mijlpaal.⁵ Hoewel de vondstlocatie van de mijlpaal niet exact bekend is, wijst de vondst op de aanwezigheid van een Romeinse voorganger van de Rijksstraatweg. Deze weg heeft waarschijnlijk als verbindingsweg tussen de legerplaatsen in Nijmegen en de Rijn gefungeerd. Andere waarnemingen uit de Romeinse periode betreffen voornamelijk aardewerk, wat fragmenten bouwmetaal en mogelijk enkele restanten van muurwerk. Op twee plaatsen duiden deze vondsten in Beek, ten zuiden van de Rijksstraatweg, op de locatie van een Romeinse nederzetting of *villa*.⁶ Aan de noordrand van Beek zijn verder resten van een Romeins grafveld gevonden. In Ubbergen zijn aanwijzingen voor een pottenbakkersoven daterend uit de vroege middeleeuwen gevonden. Archeologische waarnemingen uit latere perioden zijn voornamelijk vondsten uit de nieuwe tijd in Beek.⁷

Door de aanwezige vindplaatsen in de directe omgeving van de Rijksstraatweg was de kans groot dat tijdens de werkzaamheden in de straat archeologische resten aangesneden zouden kunnen worden. Op basis van deze verwachtingen zijn tijdens de werkzaamheden in de straat op regelmatige basis waarnemingen verricht. Een van de aandachtspunten tijdens de waarnemingen was de mogelijkheid dat er onder het moderne wegdek resten van oudere (Romeinse of middeleeuwse) voorgangers aangetroffen zouden kunnen worden. In de middeleeuwen was de weg zeker al in gebruik, maar of het tracé in de Romeinse tijd en mogelijk daarvoor ook al gebruikt werd was onbekend. Daarnaast is het de vraag of er aan de weg sporen van bewoning of andere activiteiten waar te nemen zijn.

1.3 Geomorfologie

Op de geomorfologische eenhedenkaart is te zien dat de Rijksstraatweg over de gehele lengte aan de voet van de stuwwal van Nijmegen ligt.⁸ Deze stuwwal is ontstaan in de laatste fase van de Saale-ijstijd (250.000–130.000 jaar geleden). Na het smelten van het ijs brak de Rijn door de stuwwal heen waardoor de rivierlakte tussen Arnhem en Nijmegen is ontstaan. Langs de steile helling die daardoor ontstaan is vond erosie plaats. De Rijksstraatweg ligt in de stuwwalhelling, net voor de vlakker wordende stuwwalhelling en daluitspoelingswaaier naar het noorden toe. Het hoogste deel van de stuwwal ligt een kleine kilometer naar het zuiden, ter hoogte van Berg en Dal. Het niveau reikt daar op sommige plekken tot boven 90 m +NAP, terwijl het merendeel van de Rijksstraatweg op ongeveer 15 m +NAP ligt. In het onderzochte gebied heeft de stuwwalhelling een hellingsklasse die over het algemeen varieert tussen 5 en 15%. De stuwwalhelling wordt op meerdere plekken van zuid naar noord doorsneden door erosiedalen.

3 AMK-nummer 5511.

4 Zee 2009.

5 Archis-waarnemingsnummer 16363.

6 Archis-waarnemingsnummers 3560 en 16362.

7 Willemse 2005.

8 Willemse 2005.

1

2

3

4

Figuur 3. Impressies van de graafwerkzaamheden.

WK

2 RESULTATEN VAN HET ONDERZOEK

Op 48 locaties langs de Rijksstraatweg zijn tijdens de werkzaamheden waarnemingen verricht. Op deze plekken is voor zover als mogelijk de profielopbouw beschreven en indien aanwezig, zijn ook archeologische vondsten verzameld. De bevindingen zijn per waarnemingslocatie beschreven.

1. Tot 1,0 m –mv bestaat de bodem uit een met puin vervuld ophogingspakket van grijs zand. Tussen 1,0 en 1,5 m –mv is enkel roodbruine zandige klei aangetroffen, met daarin een van oost naar west lopende ingraving ten behoeve van een recente leiding.
2. Profielopname tot 1,9 m –mv nabij de aansluiting met de Parallelweg, waarin dikke pakketten spoellagen zijn waargenomen.
3. Profielopname even ten zuiden van de aansluiting Rijksstraatweg-Parallelweg. Op ca. 1,4 m –mv is in een laag bruin lemig zand een randfragment roodbakkerend geglazuurd aardewerk (R-kop-33?) uit waarschijnlijk de 18^e eeuw aangetroffen. Ca. 20 cm daaronder zijn in een laag bruingeel zand fragmenten baksteen (niet-Romeins) aangetroffen. Op ca. 2,0 m –mv is in een laag grof zand/fijn grind een zware ijzeroerconcentratie waargenomen. Onder de 1,8 m –mv is geen menselijke activiteit waargenomen. De op een dieper niveau aangetroffen lagen lijken ongestoord en periglaciaal gedeponeed.
4. Profielopname tot 2,0 m –mv. Het gehele bodemprofiel is opgebouwd uit recente en subrecente pakketten. Op ca. 1,4 m –mv is in een laag geelgrijs

Figuur 4. Impressie van de locatie waar het kogelpot-aardewerk is gevonden. WK

lemig zand met brokken blauwgele leem een fragment van een Romeinse tegula aangetroffen.

5. Bodemprofiel tot 2,0 m -mv, opgebouwd uit recente pakketten grond.
6. Bodemprofiel tot 1,0 m -mv, opgebouwd uit een recent pakket grond (grijs-bruin zand).
7. Bodemprofiel tot 2,5 m -mv. Tot ca. 1,5 m -mv bestaat de bodem uit grijs-bruin recent opgebracht zand. Daaronder bevinden zich enkele lichtgrijze tot donkergrijze lagen lemig zand.
8. Twee bodemfragmenten van 14^e-eeuwse Siegburgkannen aangetroffen.
9. Bodemprofiel tot 2,0 m -mv. Tot 0,5 m -mv ligt een pakket vuil bruingrijs zand met recent puin. Daaronder bestaat de bodem tot 1,5 m -mv uit laagjes bruingeel lemig zand (grof grindig). Uit dat pakket zijn enkele fragmenten aardewerk en bouw materiaal uit de middeleeuwen en nieuwe tijd verzameld (tabel 1). Vanaf 1,5 m -mv begint er een pakket geel lemig zand met fijn grind.
10. Profielopnamen in de rioolsleuf. De bodem is tot 1,5 m -mv diep verstoord door het op 1,5 m -mv gelegen oude riool en grote hoeveelheden dwars op de lengterichting van de weg ingegraven kabels en leidingen. Tussen 1,5 en 2,0 m -mv is uitsluitend geel, lemig zand met fijn grind aangetroffen.

Figuur 5. Bielzen op locatie 15 (1) en 16 (2) en rails van de voormalige Duitse tramlijn tussen Beek en Kleef op locatie 47 (3-4).

WK

11. In de rioolsleuf, op ca. 10 m ten westen van de aansluiting Rijksstraatweg op de Ubbergensdijk, is in het zuidelijke profiel van de rioolsleuf, op 1,5 tot 2,0 m -mv een donkergekleurde laag waargenomen van grijsbruin zeer lemig zand vermengd met grof grind. De indruk bestaat dat het hier om een noord-zuid verlopende geul gaat. Uit de vulling van de geul (fig. 4) is een behoorlijke hoeveelheid aardewerk geborgen. Het betreft 83 fragmenten van kogelpotten uit 11^e en 12^e eeuw (lokaal en eventueel regionaal vervaardigd)⁹ en een fragment van een mineraalwater-/jeneverfles uit de 19^e eeuw.
12. De bodem is tot 1,5 m -mv verstoord tijdens de aanleg van het oude riool. Tussen 1,5 en 2,0 m -mv zijn dikke lagen opgespoeld, bruingeel lemig zand met grind, in laagjes waargenomen.
- 13/14. Bodemprofielen tot 2,0 m -mv. De bodem is tot ca. 0,8 m -mv verstoord (oude wegverharding met daaronder vuil bruingrijs lemig zand met puinfragmenten en grind). Tussen ca. 0,8 m en 2,0 m -mv bevindt zich een massieve laag opgespoeld bruingeel lemig zand met grind in laagjes.
15. In de gehele zone ziet de bodemopbouw er als volgt uit: de eerste 0,5 m bestaat uit verhardingsmateriaal behorende bij de recente weg. Op sommige plaatsen is nog te zien dat in dit pakket bielzen van de voormalige tramrails tussen Nijmegen en Beek hebben gelegen (vulmateriaal, bestaande uit vuil grijswit zand). Twee bielzen zijn in het noordelijke deel van de weg *in situ*, op een diepte van ongeveer 20 cm onder het bestaande wegdek aangetroffen (fig. 5.1). Daaronder (tot een diepte van ca. 2,2 m -mv) bestaat de bodem uit schoon geel zand (niet lemig en geen grind). Het gaat voornamelijk om coluvium dat van de helling boven de weg van zuid naar noord in lagen naar beneden is gespoeld.

⁹ Zie hoofdstuk 4.

16. In de zone tussen het pand met huisnummer 43 en een punt even ten westen van de inrit vanaf de Rijksweg naar dit pand bevindt zich in de bodem geen gestuwde afzettingen meer zoals dat bij waarnemingslocatie 17 gezien is. De eerste 0,5 m –mv bestaat uit recent verhardingsmateriaal van de weg. Daaronder bestaat de bodem tot een diepte van ca. 2,0 m –mv uit bruingeel lemig tot zeer lemig zand met weinig grof grind (colluvium).
Ter hoogte van de inrit naar het pand met nummer 50, langs de noordzijde van de Rijksweg, is in het wegverhardingspakket, op ca. 10 cm onder de verwijderde straatstenen, een afgebroken spoorbiels aangetroffen (fig. 5.2).
17. Als waarnemingslocaties 20/21. Het zuidelijke deel van de rioolsleuf is verstoord door aanleg van een oude afvoerbuis voor regenwater. Duidelijk is te zien dat de weg op deze locatie in de flank van de steile stuwwal is aangelegd.
Ter hoogte van het perceel met huisnummer 45 is in de rioolsleuf op een diepte van ca. 2,0 m –mv een stuk natuursteen aangetroffen (ca. 40x30x25 cm). De steen is aan een zijde nagenoeg vlak en vertoont bewerkingssporen. Op dezelfde plek is op ca. 0,5 m –mv in het noordprofiel van de rioolsleuf een ca. 80 cm diepe kuil, gevuld met stukken recente bakstenen, aangetroffen. Het gaat vermoedelijk om een drainagekuil.
Tussen de percelen met huisnummer 45 en 43 vertoont de bodemopbouw een afwijkend beeld. De bodem bestaat uit laagjes die in een grote hellinghoek liggen. Het zijn afwisselend lagen vette blauwgrijze leem, grijswit zand, oranjegeel lemig zand met oerachtige inspoelingen en dunne laagjes fijn grind. Vermoedelijk betreft het gestuwde afzettingen.
18. Als waarnemingslocaties 20/21. De ondergrond is niet nat of vochtig meer en er is geen houtwerk aangetroffen. In westelijke richting loopt de weg behoorlijk omhoog.
19. De situatie is vergelijkbaar met de waarnemingslocaties 20/21, met ook hier een vochtige bodem. Tussen de percelen met huisnummer 57 en 53 ziet de bodemopbouw er echter heel anders uit. In de intacte zuidelijke wand van de rioolsleuf is het bodemprofiel vastgelegd. De eerste halve meter is wegverharding van de bestaande weg. Daaronder ligt een pakket van een halve meter bruingeel, zeer lemig zand met iets grind. Van 1,0 tot 1,5 m –mv ligt een pakket vuil grijs zand, vermengd met grof grind en stukken baksteen (diverse kleinere formaten, vervormd, deels verglaasd, misbaksels). Daaronder ligt een pakket hout in grijze leem, ca. 20 cm dik. Het zijn stukken gekloofd hout (55 cm lang, kopsen gezaagd) met daar bovenop in haakse richting takken dicht tegen elkaar aangelegd (voornamelijk elzenhout, 2 tot 5 cm dik). Op deze diepte is de bodem erg vochtig. Daaronder, vanaf 1,7 m –mv tot de onderzijde van de rioolsleuf (variërend van 2,0 tot 2,5 m –mv), bestaat de grond uit bruine tot oranjegele leem en zeer lemig zand, vermengd met grof grind en hier en daar veldkeien.
Op de plek waar dit bodemprofiel is gedocumenteerd bevindt zich in de helling van de stuwwal aan de zuidzijde van de Rijksweg en ten oosten van perceel met huisnummer 62 een soort dal. Vermoedelijk is dit een oude leemgroeve geweest. Het dal van de leemgroeve reikt tot ca. 50 meter in de helling. De bodem van de groeve is zeer drassig. Het pakket hout ligt precies ter hoogte van de uitgang van het dal van de leemgroeve en heeft waarschijnlijk gediend ter versteviging van de drassige ondergrond.
- 20/21. De bodem is nagenoeg geheel verstoord, onder meer door de insteek van de oude rioolbuis tot 1,5 m –mv. Verder bestaat de bodem uit bruingeel, lemig tot zeer lemig zand met weinig grof grind. Het gaat vermoedelijk om colluvium. In delen van waarnemingslocatie 20 is de bodem tussen de ca. 2,0 en 3,0 m –mv zeer vochtig.
- 22/23. Bodemprofiel ca. 2 m –mv. Het tracé van het nieuwe riool bevindt zich niet meer in de insteek van het oude riool. Het nieuwe riool is direct ten zuiden

van het oude riool aangelegd, waardoor op de meeste plaatsen een redelijk ongestoord zuidprofiel in de rioolsleuf is waargenomen. De opbouw van het profiel is als volgt: van 0 tot 1 m –mv is de bodem zwaar verstoord (recente wegverharding, kabels, leidingen, puin), tussen 1,0 en ca. 1,5 m –mv ligt een pakket grijsbruin zand met weinig grind, tussen 1,5 en 2,0 m –mv bevindt zich geel grof zand met grind.

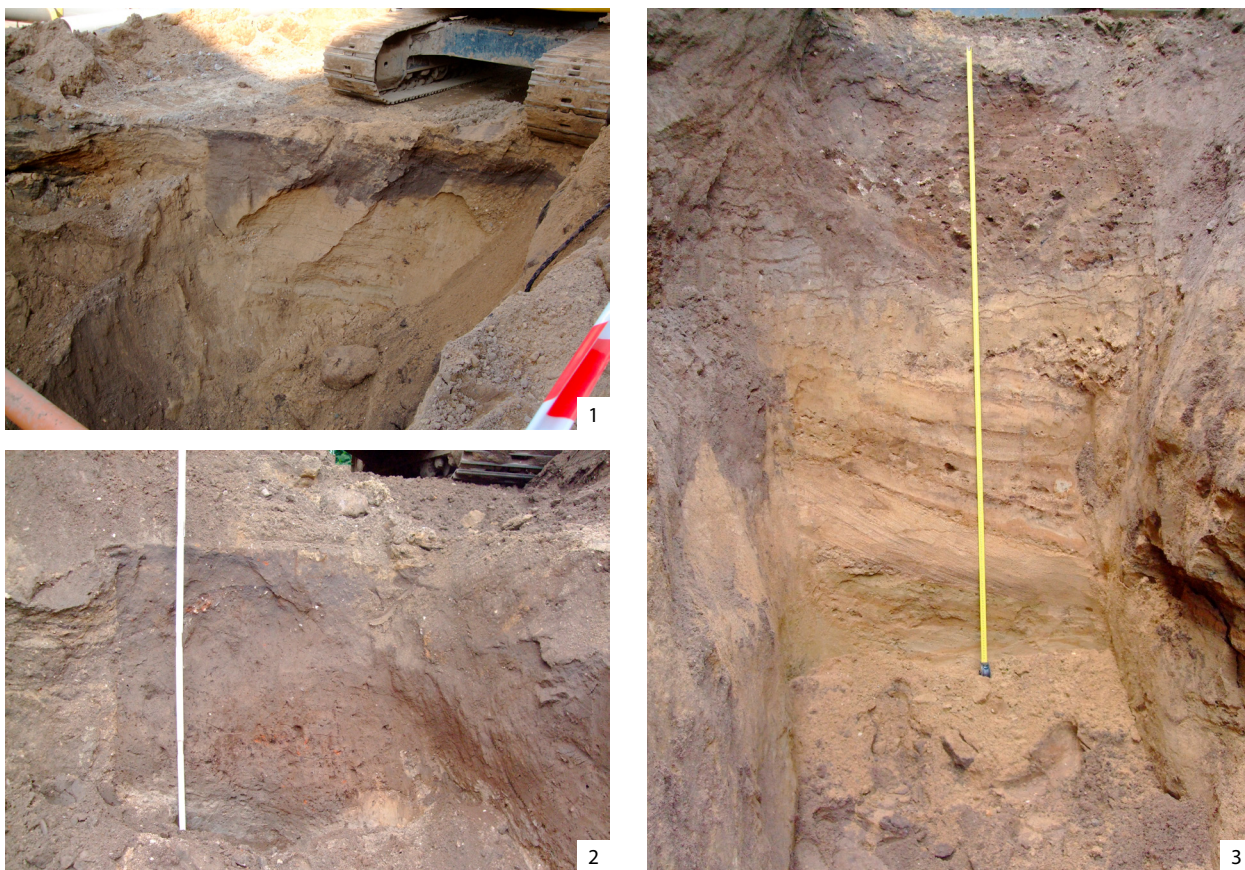
- 24/25/26. Als waarnemingslocaties 28/29 maar met de onderkant van het oude riool op een diepte van ca. 2,3 m –mv.
27. Als waarnemingslocaties 28/29 maar met de onderkant van het oude riool op een diepte van ca. 2,3 m –mv. Ter hoogte van pand met huisnummer 125 bevindt zich onder het verwijderde oude riool over een afstand van ca. 15 m een natuurlijke laag van geelgrijs lemig, soms vlekkelig zand.
- 28/29/30. Bodemprofiel tot ca. 2,5 m –mv. Kabels en leidingen hebben gezorgd voor veel verstoringen. De bodem in de sleuf is tevens zwaar verstoord door een oud bakstenen riool in het tracé van het nieuwe riool. De onderkant van dit bakstenen riool bevindt zich op een diepte van ca. 2,5 m –mv.
Bij waarnemingslocatie 30 is in de westelijke wand van de rioolsleuf naast het oude bakstenen riool over een afstand van enkele meters een ogenschijnlijk ongeschonden stukje bodemopbouw aangetroffen. Tot 1,2 m –mv is de bodem verrommeld, tussen 1,2 en 1,6 m –mv bevindt zich een pakket grof grind in lichtgrijs zand, van 1,6 tot 2,5 m –mv bestaat de bodem uit lichtgrijs fijn zand met nagenoeg horizontale spoellaagjes.
31. Profielopbouw als waarnemingslocatie 35. Hoewel op enige afstand van de tamelijk steile helling van de stuwwal, is ook op deze locatie waarschijnlijk sprake van colluvium dat afkomstig is vanaf de helling langs de zuidzijde van de Rijksstraatweg.
32. Het bodemprofiel is volledig verstoord.
33. Profielopbouw als waarnemingslocatie 35. Ter hoogte van het pand met huisnummer 145 is op ca. 2,5 m –mv in het vlak een fragment van vermoedelijk een Romeinse *tegula* aangetroffen.
34. Het bodemprofiel is tot een diepte van ca. 2,5 m –mv zichtbaar en laat een in lagen opgebouwd pakket gezien (fig. 6). Tot een diepte van 1,1 m –mv is het beeld verrommeld. Daaronder zit een versnijding met een 40 cm dik grijsbruin lemig zandpakket, overlopend in geelbruin lemig zand. In het grijsbruine pakket zitten stukken recente baksteen, een stuk tufsteen, (sub) recent glas en geglazuurd aardewerk (tabel 1). In de laag daaronder is een fragment aardewerk aangetroffen dat gedateerd wordt tussen de late bronstijd en de late ijzertijd.
35. De graafwerkzaamheden zijn op deze locatie tot een diepte van 2,5 m –mv gegaan. De bovenste meter onder de verwijderde wegverharding is grotendeels verstoord door recente kabels en buizen. De bodem daaronder bevat lemig tot zeer lemig grof zand, verspreid grind en kleine zwerfkeien. Afspoeling van de helling heeft gezorgd voor laagsgewijs opgebouwde pakketten lemig zand (colluvium).
- 36/37. Het eerste deel is als waarnemingslocatie 38. Ter hoogte van het pand met huisnummer 122 verandert de bodemopbouw vrij rigoureuus. Tot 4,0 m –mv is de bodem over de volle breedte van de sleuf geheel verstoord, vermoedelijk door de aanleg van een oud oost–west lopend riool. Naast het oude riool is op meer dan 4,0 m –mv weer sprake van de natuurlijke opbouw van het colluvium, geel lemig zand met grind in laagjes opgebouwd.

Figuur 6. Het bodemprofiel van waarnemingslocatie 34.

RH

38. Hier is een put aangelegd tot een diepte van 4,5 m -mv. In de bovenste meter onder de verwijderde wegverharding zitten veel verstoringen van recente buizen en kabels. De grond daaronder bevat veel lemig tot zeer lemig grof zand met recent baksteenpuin, los grind en kleine zwerfkeien. Van de helling is veel colluvium afkomstig. De pakketten lemig zand zijn laagsgewijs opgebouwd. Ter hoogte van villa Stockenhof (huisnummer 177) is de bodemopbouw verstoord door het wortelstelsel van een boom.
39. In het bodemprofiel tekent zich een geul in het terrein af waarin Romeins materiaal naar beneden is gespoeld (fig. 7.1). De uitloop van de geul in het wegtracé is ondiep (ongeveer 0,5 m -mv) en bevat nauwelijks vondstmateriaal. Uit het profiel van de rioolsleuf is nog wat Romeins bouw materiaal en bot veiliggesteld (tabel 1). Het lijkt erop dat de geul vanuit het zuidwesten (richting Bartholomaeuskerk/De Geest) naar beneden komt. Afgezien van de geul bestaat de bodem uit lagen lemig tot zeer lemig grof zand met recent baksteenpuin, los grind en kleine zwerfkeien.
40. Op deze locatie zijn in de ruim 2 m diepe rioolsleuf twee bodemprofielen in de westelijke wand van de rioolsleuf vastgelegd. In het eerste profiel zijn uit het 'Romeinse' pakket in een geul diverse vondsten verzameld, Romeins aardewerk en bouw materiaal, vermengd met middeleeuws en nieuwetijds aardewerk. Uit dit pakket is tevens botmateriaal van rund en varken

Figuur 7. De geulvulling op diverse locaties.

RH

verzameld, vermoedelijk slachtafval (tabel 1). Geleidelijk loopt dit pakket de rioolsleuf uit. Het lijkt er op dat deze geul een soort voorganger van de oude Waterstraat is. Onder het Romeinse pakket bestaat de vulling uit van de helling gespoelde leem, keien, zand en klei (colluvium). In het tweede profiel is een V-vormige geul in een zandpakket waar te nemen met aan de zuidzijde grijsgele en aan de noordzijde meer bruinige afzettingen (fig. 7.2). Al met al wordt het Romeinse pakket naarmate men westelijker komt steeds dunner. Meer naar het westen verdwijnt het Romeinse pakket vermoedelijk omdat de huidige weg daar door de helling snijdt.

41. Het bodemprofiel toont een duidelijke Romeinse laag die overgaat in een middeleeuwse laag (fig. 7.3). Uit de Romeinse laag zijn verschillende vondsten veiliggesteld. Het betreft onder meer stukken tufsteen, fragmenten van Romeinse dakpannen en runderbotten (tabel 1).

Samenvatting van de waarnemingslocaties 39 t/m 41.

Tussen hotel Spijker (huisnummer 191) en de westelijk daarvan gelegen bakkerij (huisnummer 189) steekt een geul in zuidwest/noordoostelijke richting met daarin veel Romeins materiaal de weg over. Het is een dik pakket dat geleidelijk dunner wordt om te verdwijnen voor de bakkerij. Het pakket bevat grof Romeins keramisch bouw materiaal, waaronder een fragment van een *tubulus*, tufsteen, *opus signinum* en mortel. Tevens is een aantal botten van runderen naar beneden gekomen. Romeins aardewerk is nauwelijks gevonden in de geul, evenals aardewerk uit latere perioden. Een voorlopige conclusie is dat ten zuidwesten van de Rijkstraatweg op de helling een Romeins gebouw heeft gestaan. De stroomrichting wijst naar de Ravensberg of een top ten oosten daarvan, de Geest. Het ontbreken van klein materiaal in de vulling wijst op een grote stroomsnelheid. Hoe kleiner het verval, des te meer meandering en variatie in stroomrichting. Hoe groter het verval, des te rechtlijner de stroom de hellingen is afgekomen. Vandaar dat een eventueel Romeins gebouw in de richting van de Geest gezocht zou mogen worden.

Figuur 8. De pakketten sheetfloodinglagen onder de kabels en leidingen.

RH

Ten westen van de waarnemingslocatie snijdt de Rijksstraatweg diep door de helling van de stuwwal waardoor oudere afzettingen verdwenen zijn. Nog westelijker is weer van de helling vanuit het Kastanjedal en/of vanaf de Ravensberg afgespoeld colluvium te verwachten.

42. In de bodemprofielen zijn verschillende afzettingen waargenomen. De bovenste pakketten bestaan grotendeels uit omgewerkte holocene *sheetflooding*lagen. De onderste pakketten bestaan uit dekzand uit het Weichselien, afkomstig van de zuidelijker gelegen stuwwal. Het Weichselpakket is in eerste instantie van west naar oost hellingafwaarts gedeponerd. Geleidelijk slaat deze richting om. De hogere lagen lopen van oost naar west af. De dieper gelegen gestuwde pakketten hebben vermoedelijk een noord–zuidoriëntatie.
43. In het bodemprofiel zijn drie afgeschoven *sheetflooding*lagen waargenomen die elkaar versneden hebben, een natuurlijk fenomeen (fig. 8). De bovenste 0,7 m is verstoord door ingegraven leidingen.
44. Op 2,0 tot 2,5 m –mv is een recent bakstenen riool verwijderd om de nieuwe rioolbuis aan te leggen. In de eerste meter onder de verwijderde wegverharding zit veel verstoring van kabels en buizen. De grond daaronder bevat veel lemig tot zeer lemig grof zand met recent baksteenpuin, los grind en kleine zwerfkeien. Vermoedelijk gaat het om colluvium.
- 45/46. Bodemprofiel tot 2,15 m –mv. Het asfalt (10–15 cm) ligt op een laag straatklinkers. Daaronder ligt een pakket met grotere en kleinere brokken grauwacke van ca. 40 cm, vermengd met geel zand. De 40 cm daaronder is een laag geel zand, gevolgd door een pakket van ca. 1,2 meter vuil grijszwart lemig zand met grind en puin.
47. Direct onder de ca. 10 cm dikke bestaande wegverharding zijn restanten van rails van de voormalige Duitse tramlijn tussen Beek en Kleef in redelijk ongeschonden staat aangetroffen (fig. 5.3–4). De houten bielzen van de tramlijn zijn gefundeerd op een ca. 0,5 m dik pakket breuksteen. Daaronder bevindt zich een ca. 0,5 m dik pakket schoon geel zand. De strook tussen de rails zelf is geplaveid met bakstenen (wegdek) met het formaat 20 x 10 x 5 cm, gefundeerd op een ca. 10 cm dik pakket schoon geel zand.
Aan de westelijke zijde van deze waarnemingslocatie is naast grenssteen nr. 8 (fig. 12.8b)¹⁰ een groot stuk bewerkt natuursteen gevonden (fig. 9).

Figuur 9. Bewerkt natuursteen. Schaal 1:6.

RM

48. De bestaande waterdoorvoer onder de weg is door een nieuwe vervangen, waarbij de oude sleuf is verdiept en verbreed. De doorvoer leidt het water van de Duivelsberg en de oude molenvijvers nabij de voormalige uitspanning Startjeshof richting het Wylermeer. De bodem is op deze plek tot een diepte van meer dan 1,0 m -mv zwaar verstoord (vuil grijsbruin zand met veel split/grind en veldkeijtes; vermoedelijk beddingmateriaal afkomstig van de van noord naar zuid verlopende beek).

3 VONDSTMATERIAAL

Gezien de beperkte hoeveelheid vondstmateriaal wordt hieronder in tabelvorm een opsomming gegeven van de vondsten per waarnemingslocatie (tabel 1).¹¹ Alleen de kogelpotfragmenten worden meer gedetailleerd besproken in hoofdstuk 4.

waarneming	vondsten	aantal	datering
3	roodbakkend aardewerk R-kop-33?	1	18
4	<i>tegula</i>	1	ROM
8	bodemfragmenten van Siegburgkannen	2	14
9	Elmpter-aardewerk	1	12d-14B
	witbakkend aardewerk	1	13B-heden
	roodbakkend aardewerk met schenktuit	1	NT
	dakpan	2	ME
	IJsselsteen	1	NTB
11	kogelpot	83	11-12A
	mineraalwater-/jeneverfles	1	19
	gips	1	19B-heden
17	bewerkt natuursteen	1	
19	elzenhout		
33	<i>tegula</i>	1	ROM
34	handgevormd aardewerk	1	LBR/IJZ
	roodbakkend aardewerk	3	NT
	tufsteen	1	ROM

¹¹ Determinatie botmateriaal: Roel Hoek. Determinatie handgevormd en post-Romeins aardewerk: Arjan den Braven. Determinatie Romeins aardewerk en overige vondsten: Harry van Enkevort.

waarneming	vondsten	aantal	datering
	dakpan	1	NT
	glas	2	NT
39	tufsteen		ROM
	distale/mesiale deel van linker <i>femur</i> rund	1	
40	mortel	meerdere	ROM
40	ijzer gecorrodeerd	3	
	lood	1	
	munt recent	1	20
	bouwmateriaal	1	
	<i>terra sigillata</i> Dragendorff 18/31	1	ROM
	halsfragment gelige gladwandige kruik	1	ROM
	roodbakkend aardewerk, kop	1	16–19
	randfragment roodbakkend aardewerk	1	19
	bord Nederrijns	1	18
	Elmpter-aardewerk	1	12d–14B
	bodem voorraadpot roodbakkend met ijzerengobe-lood-glazuur	1	19
	<i>radius</i> rechts rund	1	
	<i>scapula</i> rechts rund	2	
	<i>scapula</i> links rund	1	
	<i>mandibula</i> links rund	1	
	<i>femur</i> rechts rund	1	
	<i>femur</i> links rund	1	
	<i>humerus</i> varken	1	
	wervel rund	1	
	<i>tegulae</i>	6	ROM
	<i>opus signinum</i>	5	ROM
	ijzer	3	
	lood	1	
	<i>tegulae</i>	3	ROM
41	tufsteen		ROM
	<i>tegulae, imbrex, tubulus</i>	6	ROM
	spijkers	2	
	metaal indet.	3	
	linkeronderkaak met twee tanden rund	1	
	ribfragmenten rund	4	
	<i>humerus</i> links rund	1	
47	bewerkt natuursteen	1	

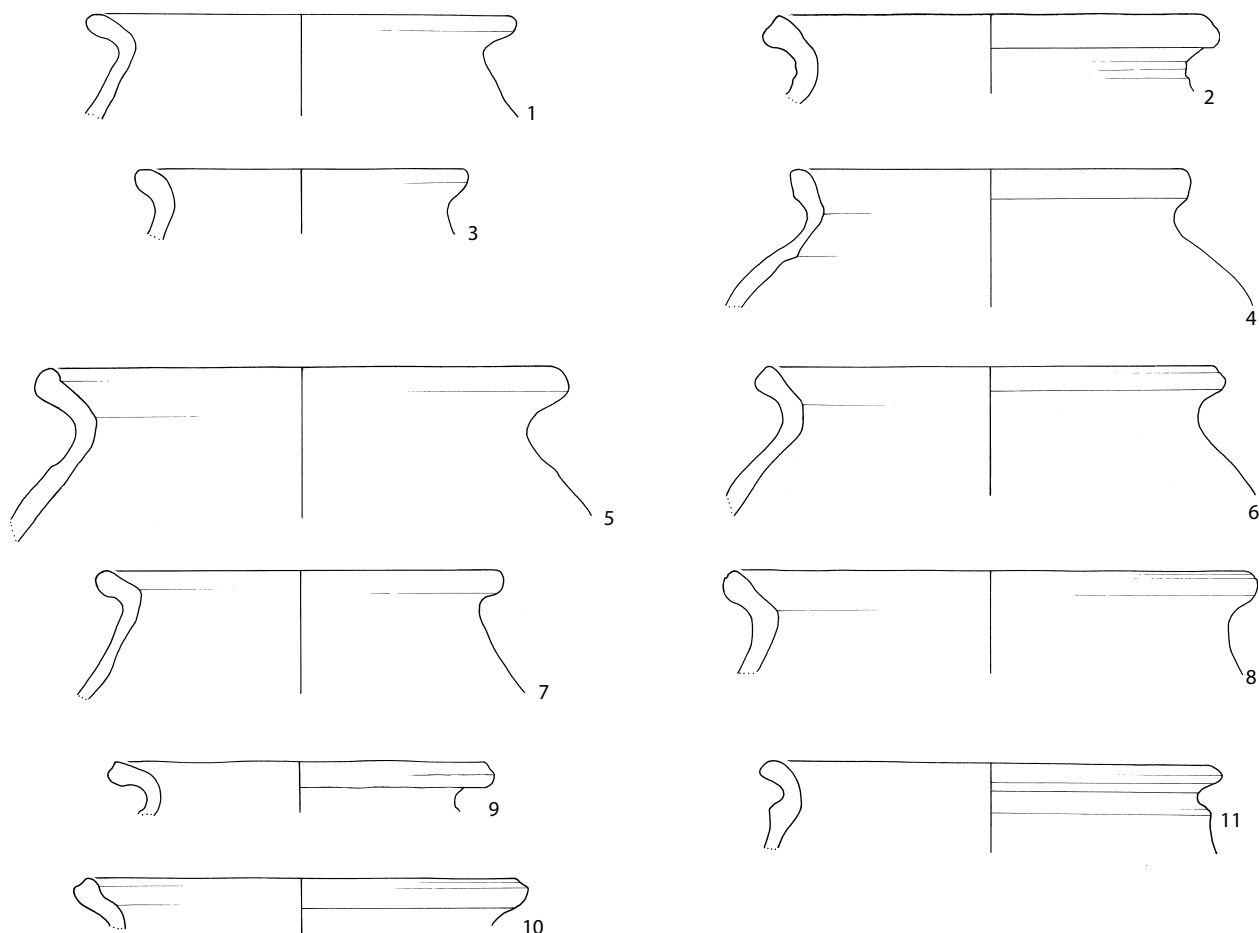
Tabel 1. Overzicht van het vondstmateriaal per waarnemingslocatie.

4 AARDEWERK UIT DE VOLLE MIDDELEEUWEN

Arjan den Braven

Op waarnemingslocatie 11 op ca. 10 m ten noordwesten van de Ubbergensdijk is in een geul een kleine hoeveelheid aardewerk gevonden die nadere aandacht verdient. Het aardewerk bestaat exclusief uit lokaal (of regionaal) vervaardigd kogelpot-aardewerk uit de volle middeleeuwen.¹² Bij de determinatie zijn de afzonderlijke fragmenten geteld en daarbij opgesplitst in rand- en wandfragmenten. Passende scherven met een recente breuk zijn als één fragment geteld; fragmenten kleiner dan 2 cm² (gruis) zijn niet geteld. Tevens is gekeken hoeveel potten maximaal vertegenwoordigd zijn (MaxAE) door passende scherven met oude breuk als een exemplaar te rekenen. Op basis van de randfragmenten is verder het minimale aantal exemplaren (MinAE) bepaald. De meeste kogelpotten zijn met slechts enkele scherven vertegenwoordigd. Het bewaarde

¹² Met de volle middeleeuwen wordt in dit rapport de periode bedoeld tussen circa 900 en 1250 na Chr. Deze periode omvat de vroege middeleeuwen fase D (Ottoonse/Salische tijd) en de late middeleeuwen fase A volgens de indeling van het Archeologisch Basis Register (ABR).

Figuur 10. Selectie van het kogelpot-aardewerk uit de volle middeleeuwen. Schaal 1:3.

MV

aandeel van de potten is uitgedrukt in zogenoemde *estimated vessel equivalents* (EVES), ofwel het geschatte aantal potequivalenten.¹³ De EVES zijn bepaald door een inschatting te maken van het percentage dat van de rand bewaard is gebleven.

Er zijn 83 fragmenten kogelpot-aardewerk geteld met een totaalgewicht van 1401 g. Deze scherven zijn afkomstig van minimaal 22 en maximaal 74 exemplaren. Het materiaal is over het algemeen sterk gefragmenteerd.¹⁴ Van de randen is slechts gemiddeld 10% bewaard gebleven. Qua baksel maakt het kogelpot-aardewerk een homogene indruk. Alle fragmenten hebben een magering van fijn tot middelgrof zand. De meeste fragmenten zijn reducerend gebakken. Slechts tien fragmenten (MaxAE = 8) zijn matig oxiderend gebakken.¹⁵ De randen vertonen enige variatie (fig. 10). De meeste randen hebben een min of meer afgeronde, verdikte randlip met al dan niet een lichte 'dekselgeul' aan de binnenzijde (tabel 2).¹⁶

type	omschrijving	MinAE	figuur
Verhoeven 1	eenvoudig afgerond	2	10.1
Verhoeven 3A	verdikt	7	10.2-3
Verhoeven 3B	verdikt, met dekselgeul	10	10.4-8
Verhoeven 4A	vierkant	1	10.9
Verhoeven 4B	vierkant, met dekselgeul	1	10.10
overig		1	10.11

Tabel 2. Kogelpotranden ingedeeld naar type.

¹³ Vgl. Orton, Tyers & Vince 1993, 21 en 172; Verhoeven 1998, 85.

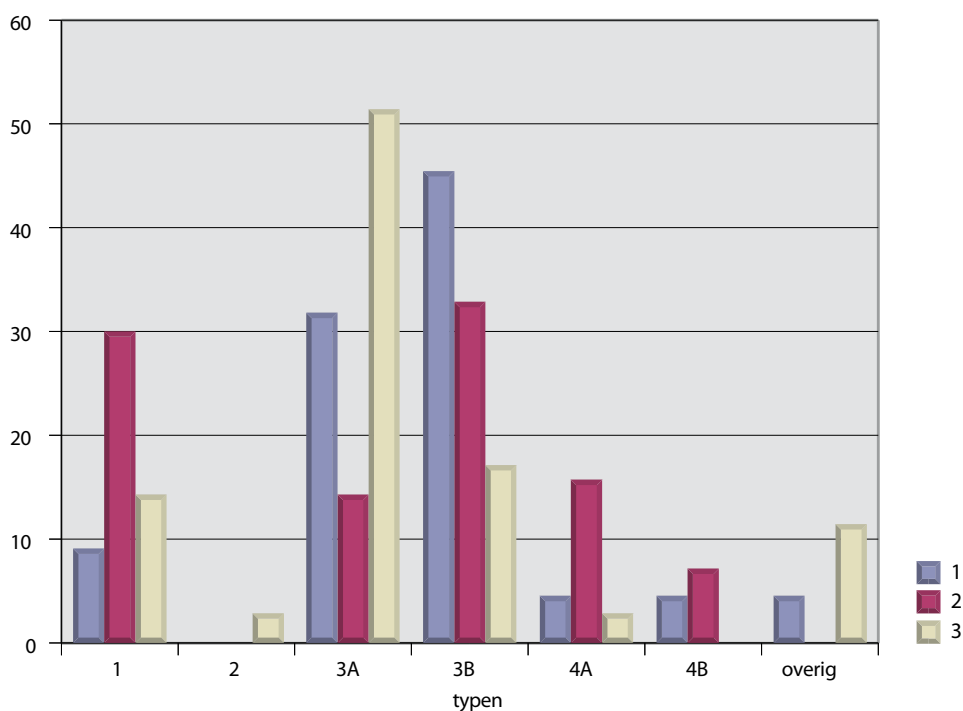
¹⁴ Orton, Tyers & Vince 1993, 178.

¹⁵ Hiervan is één fragment secundair verbrand.

¹⁶ Type-indeling van de randen in tabel 2 naar Verhoeven 1998, 91.

¹⁷ Den Braven 2009a, 31; 2009b, 48-49.

Op basis van alleen de uiterlijke kenmerken laat het kogelpot-aardewerk zich moeilijk dateren. De regionale tendens is dat het aandeel van kogelpot-aardewerk met een grove steengruis- en/of zandmagering na de Karolingische tijd snel afneemt ten gunste van kogelpot-aardewerk met een middelgrove tot fijne zandmagering.¹⁷ Aangezien onder het kogelpot-aardewerk van Ry3 grove bakfels in het geheel ontbreken, mag een vroege datering worden uitgesloten.

Figuur 11. Relatieve verdeling van typen kogelpotranden. 1 Rijksstraatweg/locatie II (N=22), 2 Leuth-Centrum (N=70), 3 Lent-Dorpsplein (N=35). AB

Wat betreft de randtypen is de algemene trend dat het aandeel van eenvoudig afgeronde randen in de volle middeleeuwen geleidelijk afneemt ten gunste van meer hoekige, vierkante randen of randen met een 'dekselgeul'.¹⁸ In hoeverre deze trend ook opgaat voor de kogelpotten uit Ubbergen en omstreken is onduidelijk door het vrijwel ontbreken van goed gedateerde, gesloten vondstcomplexen. Als de relatieve verdeling van typen kogelpotranden wordt vergeleken met vondstcomplexen uit de regio (Leuth-Centrum en Lent-Dorpsplein) dan levert dit slechts een diffuus beeld op (fig. 11).¹⁹

Aangezien het kogelpot-aardewerk van Ry3 volledig uit lokale (of regionale) producten bestaat, is een late datering niet aannemelijk. Bij vondstcomplexen vanaf (de tweede helft van) de 12^e eeuw blijkt namelijk stevast een groot aandeel kogelpotten aanwezig dat uit het Duitse Rijnland afkomstig is. Het gaat hierbij voornamelijk om kogelpotten van Paffrath(achtig)-aardewerk.²⁰

Samenvattend kan gesteld worden dat het kogelpot-aardewerk van Ry3 waarschijnlijk uit de 11^e of vroege 12^e eeuw dateert. Gezien het homogene karakter van het aardewerk gaat het waarschijnlijk om een gesloten vondstcomplex.

5 GRENSTENEN LANGS DE RIJKSSTRAATWEG TE BEEK

Willem Kuppens

Langs de noordzijde van de Rijksstraatweg bevinden zich elf oude grensstenen (fig. 12.1–11). De stenen hebben deel uitgemaakt van het oude markeringsstelsel van de grens tussen Nederland en Duitsland.²¹ Het gedeelte van de huidige Rijksstraatweg ten zuiden van de grensstenen behoorde vroeger tot Duits grondgebied. In 1949 en 1960 zijn in een internationaal verdrag delen van het Duitse grondgebied aan Nederland toegewezen. De gehele huidige Rijksstraatweg is toen op Nederlands grondgebied komen te liggen. De stenen worden door Van Hooff bij- of hulppalen genoemd.²² Hoofdpalen staan op de meest markante punten van de grens, hulppalen staan daartussen.

Tijdens de archeologische waarnemingen in het wegtracé is een inventarisatie gemaakt van de resterende grensstenen (tabel 3 en fig. 12). Alleen de paal met het opschrift

¹⁸ Verhoeven 1998, 253.

¹⁹ De gegevens van Leuth-Centrum (Lc1–4) zijn ontleend aan Magnée-Nentjes & Thijssen 2009, 28. Die van Lent-Dorpsplein (Dp1) aan Den Braven 2009b, 51.

²⁰ Vgl. Den Braven 2009a, 32, tabel 4.

²¹ Een volledige inventarisatie van grenspalen in Van Hooff 1991.

²² Van Hooff 1991, 4.

Figuur 12. De grensstenen langs de Rijksstraatweg.

N635 is een replica van een hoofdpaal. De hulppalen aan de Rijksstraatweg zijn van Romeinse cijfers voorzien.²³ Aan de nummering is te zien dat meerdere grensstenen ontbreken. Bovendien staan niet alle stenen op hun originele plaats. Steen XII behoort ten westen van steen XIII te staan. De steen staat nu tussen de stenen XIII en XV. Ten tijde van een inventarisatie door Van Hooff liggen grensstenen VIII en XV (in twee delen gebroken) in de tuin van Hotel de Musschenberg.²⁴ Grenssteen VIII staat ten tijde van de laatste inventarisatie nabij de toegang tot het perceel van huisnummer 247b. Van grenssteen XV staat alleen de afgebroken bovenzijde tegen de voorgevel van perceel huisnummer 259; het onderste gedeelte van grenssteen XV bevindt zich nog in de tuin van Hotel de Musschenberg, nabij de oostgevel. De grensstenen XXIV, XXVII en XXVIII zijn tijdens de rioleringswerkzaamheden langs noordzijde van de weg verwijderd en iets noordelijker teruggeplaatst.

nr.	opschrift	bijzonderheden
1	N 635	een uit 1992 daterende replica van de originele grenspaal
2	VI	gesitueerd in hoek tuinmuur
3	VIII	
4	IX	
5	XIII	in tuinmuur van perceel huisnummer 257
6	XII	
7	XV	het betreft het bovenste gedeelte van een gebroken grenssteen; het onderste gedeelte bevindt zich in de tuin van Hotel de Musschenberg
8	XX	nabij toegangshek perceel huisnummer 263
9	XXIV	tijdens rioleringswerkzaamheden iets naar het noorden verplaatst
10	XXVII	tijdens rioleringswerkzaamheden iets naar het noorden verplaatst
11	XXVIII	tijdens rioleringswerkzaamheden iets naar het noorden verplaatst

Tabel 3. Overzicht van de grensstenen die tijdens het onderzoek zijn waargenomen.

6 CONCLUSIE

Bij rioleringswerkzaamheden aan de Rijksstraatweg is op 48 waarnemingslocaties het bodemprofiel bestudeerd en onderzocht op archeologische resten. Uit het onderzoek is gebleken dat waar de Rijksstraatweg grenst aan de stuwwalhelling of in de stuwwalhelling is aangelegd, er in het algemeen sprake is van sterk hellende, van zuid naar noord spoellagen. De spoellagen bestaan uit bruingeel lemig zand, vermengd met fijn tot grof grind en soms kleine veldkeien. Waar de stuwwalhelling wordt doorsneden door beekdalen die van zuid naar noord lopen zijn dezelfde lagen waarneembaar. Deze lagen hebben echter een veel minder hellend karakter en zijn in de meeste gevallen zelfs nagenoeg horizontaal.

Het vondstmateriaal dat is verzameld dateert van de late bronstijd tot en met de nieuwe tijd (tabel 1). Daarbij vallen enkele vondstcomplexen op. Het eerste is een vondstcomplex van 83 kogelpotfragmenten, op waarnemingslocatie 11 uit een geul verzameld. De scherven dateren waarschijnlijk uit de 11^e of vroege 12^e eeuw en lijken afkomstig te zijn van lokaal (of regionaal) vervaardigde potten. Het tweede opvallende vondstcomplex is afkomstig van de waarnemingslocaties 39–42. Daar is een Romeins pakket waargenomen in een geul die de weg oversteekt. In het pakket is Romeins bouwmateriaal en aardewerk aangetroffen, evenals een aanzienlijke hoeveelheid botmateriaal van rund en varken. Dit materiaal is afkomstig van de helling aan de zuidzijde van de weg; vermoedelijk heeft op een hoger punt in de Romeinse tijd een gebouw op de stuwwal gestaan.

Tijdens de werkzaamheden zijn ook enkele recente structuren gezien. In Beek bevinden zich langs de weg elf grensstenen die deel hebben uitgemaakt van het oude markeringsstelsel van de grens tussen Nederland en Duitsland. Bij waarnemingslocatie 47 bevinden zich nog rails en bielzen van de voormalige Duitse tramlijn vanaf Kleef naar Beek onder de bestaande wegverharding. Op de waarnemingslocaties 15 en 16 zijn bielzen van de voormalige tramlijn tussen Nijmegen en Beek aangetroffen. Als laatste

²³ Langs andere delen van de grens bestaat de nummering van de hulppalen uit het nummer van de voorgaande hoofdpaal met toevoeging van een letter A, B, C, etc. of cijfer 1, 2, 3, etc. tot de volgende hoofdpaal bereikt is.

²⁴ Van Hooff 1991, 68–70.

is vermeldenswaardig een pakket hout dat waarschijnlijk heeft gediend ter versteviging van de drassige inrit van een oude leemgroeve, bij waarnemingslocatie 19.

Bij aanvang van het onderzoek was een van de vragen of er zich restanten van voorgangers van de Rijksstraatweg onder het huidige wegdek zouden bevinden. Voor een middeleeuwse of Romeinse weg zijn tijdens de waarnemingen echter geen duidelijk archeologisch bewijzen gevonden.

LITERATUUR

Braven, J.A. den, 2009a: Middeleeuws en postmiddeleeuws aardewerk, in: K. Zee, *Archeologisch onderzoek aan de Waterstraat in Beek – Gem. Ubbergen*, Nijmegen (Ubbergse Archeologische Berichten – Rapport 3), 29–39.

Braven, J.A. den, 2009b: Vroeg-middeleeuws tot recent aardewerk, in: P.W. van den Broeke & J.A. den Braven, *Archeologisch onderzoek op het Dorpsplein in Nijmegen-Lent. Nederzettingssporen uit de Romeinse tijd en de vroege tot volle middeleeuwen*, Nijmegen (Archeologische Berichten Nijmegen – Rapport 12), 36–53.

Diepeveen, M.C. & K. Zee, 2010: *Een waarneming en proefsleuven in de Rijksstraatweg in Beek en Ubbergen, gemeente Ubbergen*, Nijmegen (Archeologische Berichten Nijmegen – Briefrapport 75).

Hooff, P.M.J. van, 1991: *Historische grenspalen in Beek-Ubbergen*, Ubbergen.

Magnée-Nentjes, A.M. & J.R.A.M. Thijssen 2009: Het aardewerk, in: H. van Enckevort & A.M. Magnée-Nentjes, *Vondsten rond de kerk. Archeologisch onderzoek in het centrum van Leuth*, Nijmegen (Archeologische Berichten Ubbergen – Rapport 2), 23–28.

Orton, C., P. Tyers & A. Vince 1993: *Pottery in archaeology*, Cambridge.

Verhoeven, A.A.A., 1998: *Middeleeuws gebruiksaardewerk in Nederland (8ste – 13de eeuw)*, Amsterdam (Amsterdam Archaeological Studies 3).

Willemse, N.W., 2005: *Gemeente Ubbergen. Een archeologische beleidsadvieskaart*, Amsterdam (RAAP-rapport 1053).

Zee, K., 2009: *Archeologisch onderzoek aan de Waterstraat in Beek – gem. Ubbergen*, Nijmegen (Archeologische Berichten Ubbergen – Rapport 3).

Illustratieverantwoording

Arjan den Braven	AB
Roel Hoek	RH
Willem Kuppens	WK
Rob Mols	RM
Manon Verhoeven	MV
Tim van der Weyden	TW

Lijst van afgebeelde voorwerpen

figuur	vondstnummer
9	16
10.1–11	9

Uitgave

G E M E E N T E

Nijmegen

Directie Grondgebied
Afdeling Stadsontwikkeling
Bureau Archeologie en Monumenten
Postbus 9105
6500 HG NIJMEGEN